

ใบความรู้ที่ ๑ เรื่อง รูปแบบทัศนศิลป์ของชาติ
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง เมื่อทัศนศิลป์ไทยเปลี่ยนไปในแต่ละวัน
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง มองทัศนศิลป์ชาติอย่างเข้าใจ
รายวิชา ศิลปะ รหัสวิชา ศ๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

เอกสารประกอบการเรียนรู้

รูปแบบทัศนศิลป์ชาติ

รูปแบบทัศนศิลป์ชาติ

ศิลปะทางด้านทัศนศิลป์ของไทย ที่คงไว้ในรูปของขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นศิลปะประจำชาติที่เราควรภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าและหวงแหนรักษา ซึ่งในแต่ละสมัยก็จะมีการสร้างสรรคผลงานที่มีความงดงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้หากพิจารณาถึงรูปแบบและเนื้อหาของงานทัศนศิลป์ในวัฒนธรรมไทย จะพบว่าผลงานที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย จะมีเรื่องราวเกี่ยวกับความศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ทำให้เกิดความงามและคุณค่าที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลา

การศึกษาเรื่องราวของงานทัศนศิลป์ในสมัยประวัติศาสตร์

สามารถแบ่งออกเป็นช่วงใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. ช่วงก่อนสุโขทัย เป็นช่วงเวลาที่มีแผ่นดินไทยมีชนชาติต่างๆ เคยตั้งถิ่นฐานมาก่อนและได้ทิ้งร่องรอยอารยธรรมทางด้านศิลปะไว้มากมาย ได้แก่

- สมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษ ๕ - ๑๒)

ศิลปะในสมัยนี้ส่วนใหญ่ เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท ซึ่งรับอิทธิพล มาจากอินเดีย ต่อมาก็นำมาประยุกต์จนมีเอกลักษณ์ เป็นของตนเอง

งานจิตรกรรม : ไม่ปรากฏหลักฐาน

งานประติมากรรม : พระพุทธรูปนั่งห้อยพระบาทปางแสดงปฐมเทศนา พระพุทธรูปศิลาขาว ปัจจุบันอยู่ด้านหลังองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

งานสถาปัตยกรรม : พระปฐมเจดีย์องค์เดิมหรือจุลประโทนเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

พระพุทธรูปนั่งห้อยพระบาทปางแสดงปฐมเทศนา พระพุทธรูปศิลาขาว

ปัจจุบันอยู่ด้านหลังองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

รูปแบบทัศนศิลปชาติ

- สมัยศรีวิชัย (พุทธศตวรรษ ๑๒ - ๑๗)

ตั้งอยู่ใกล้ บริเวณหมู่เกาะชวา มาเลเซียและตอนใต้ของไทย ปัจจุบันคืออำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ศิลปวัตถุได้รับอิทธิพลต่อเนื่องจากชวา

งานจิตรกรรม : ไม่ปรากฏหลักฐาน

งานประติมากรรม : รูปเคารพและพระพิมพ์ดินดิบรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร

งานสถาปัตยกรรม : เจดีย์ทรงระฆังคว่ำเอวคอด พระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

รูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร

พระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- สมัยลพบุรีหรือละโว้ (พุทธศตวรรษ ๑๗ - ๑๘) มีวัฒนธรรมที่หลากหลายอันเกิดจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเดิมที่เป็นทวารวดีกับวัฒนธรรมขอม งานจิตรกรรม : ไม่ปรากฏหลักฐาน งานประติมากรรม : ลักษณะเด่นของงานประติมากรรมแบบลพบุรี

คือไม่ว่าจะเป็นรูปคนหรือรูปเคารพต่างๆจะมีหน้าผากกว้าง ปากแบนหนา คางเหลี่ยม และรูปร่างลำเตี้ย งานสถาปัตยกรรม : เป็นอาคารรูปสี่เหลี่ยมมียอดเป็นชั้นๆ ซ้อนกันขึ้นไปจนแหลมมน เรียกว่าปราสาท เช่น พระปราสาทสามยอด จังหวัดลพบุรี ปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี

พระปราสาทสามยอด จังหวัดลพบุรี

๒. ช่วงสุโขทัย

- สมัยเชียงแสน หรือล้านนา (พุทธศตวรรษ ๑๖ - ๒๑)

เป็นศิลปะภาคเหนือรุ่นแรกก่อนสมัยสุโขทัย เป็นการรับเอาอิทธิพลแบบอย่างศิลปะมาจากอาณาจักรพุกามของพม่า

งานจิตรกรรม : ไม่ปรากฏหลักฐาน

งานประติมากรรม : พระพุทธรูปทั้งที่หล่อด้วยสำริดและปั้นด้วยปูน

งานสถาปัตยกรรม : เจดีย์มีการไล่ระดับตรงวงกลมเจดีย์เป็นชั้นๆ บางองค์เป็นเจดีย์ทรงกลม บางองค์เป็น ๘ เหลี่ยม เช่น พระธาตุหริภุญไชย จังหวัดลำพูน

พระธาตุหริภุญไชย จังหวัดลำพูน

- สมัยสุโขทัย (พุทธศตวรรษ ๑๘ - ๒๐) จัดเป็นศิลปะไทยทั้งงดงามและมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองมากที่สุด โดยเฉพาะการสร้างพระพุทธรูปในสมัยนี้ ได้รับอิทธิพลพุทธศาสนานิกายเถรวาท ลัทธิลังกาวงศ์ ดังนั้น อิทธิพลของศิลปะแบบลังกาจึงเข้ามามีอิทธิพลต่อศิลปะสุโขทัย แต่ช่างสุโขทัยได้ประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์รูปแบบงานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน

งานจิตรกรรม : ภาพจิตรกรรมมีทั้งภาพลายเส้นและภาพเขียนสี สีที่ใช้เป็นสีแบบดำแดง ที่เรียกว่า สีเอกรงค์ และการเขียนภาพลายเส้นสลักบนแผ่นหินชนวน ประดับมณฑปวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย

งานประติมากรรม : ส่วนใหญ่ สุโขทัยนิยมสร้างพระพุทธรูป ๔ อริยาบถ คือ นั่ง นอน ยืน เดิน

มีพระพักตร์รูปไข่ นิ่งสงบ แยมพระโอษฐ์เล็กน้อย เช่น พระพุทธรูปปางลีลา

สถาปัตยกรรม : เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ หรือดอกบัวตูม ที่เจดีย์ประธานวัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น

ภาพลายเส้นสลักบนแผ่นหินขนาวน
ประดับมณฑปวัดศรีชุม

พระพุทธรูปปางลีลา

เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์

๓. ช่วงอยุธยา

- สมัยอยุธยา (พุทธศตวรรษ ๑๘ - ๒๔)

มีความเจริญรุ่งเรืองต่อเนื่องยาวนานถึง ๒๑๗ ปี จึงมีความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ผลงานมักมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ ผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมเด่นๆ เช่น เจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์ เจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคล เจดีย์วัดภูเขาทอง เป็นต้น

งานจิตรกรรม : การปิดทองคำเปลว และตัดเส้นด้วยสีแดง

งานประติมากรรม : การสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องแบบพระมหากษัตริย์

พระพุทธรูปทำจากปูนปั้นสลักหินและหล่อด้วยโลหะ ส่วนมากนิยมทำพระพุทธรูปปางมารวิชัย

งานสถาปัตยกรรม : การออกแบบให้แสดงถึงความยิ่งใหญ่ ร้ารวย สถาปัตยกรรมจึงมีขนาดและรูปร่างสูงใหญ่ สถาปัตยกรรมได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะสุโขทัยนิยมเจดีย์ทรงลังกาแบบสุโขทัยแทนปราสาทแบบเขมร

เจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคล

เจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์

๔. ช่วงรัตนโกสินทร์

- สมัยรัตนโกสินทร์ (พุทธศตวรรษ ๒๔ – ปัจจุบัน) ภายหลังจากสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเป็นราชธานี ผลงานทัศนศิลป์ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นอย่างมาก ผลงานที่สำคัญ เช่น จิตรกรรมฝาผนังภายในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กรุงเทพฯ และจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดสุวรณารามราชวรวิหาร กรุงเทพมหานครฯ เป็นต้น

จิตรกรรมฝาผนังภายในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์

งานจิตรกรรม : คงรักษารูปแบบของจิตรกรรมไทยไว้แต่มีการรับเอาอิทธิพลศิลปะตะวันตกเข้ามาผสมผสาน เช่น เทคนิคภาพมองจากที่สูงและมีการใช้ทองปิดภาพวาด

งานประติมากรรม : ประติมากรรม มีการหล่อ การปั้น การแกะสลัก พระพุทธรูปและรูปสัตว์ สิงห์โต มีการปั้นรูปแบบคนเหมือนจริงขึ้น เป็นรูปอนุสาวรีย์ของรัชกาลต่างๆ

งานสถาปัตยกรรม : มีการสร้างวัดขึ้นเป็นจำนวนมาก ปรากฏอิทธิพลการสร้างแบบหลังคาโดมโค้ง ซึ่งเป็นการรับอิทธิพลจากตะวันตก เช่น พระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นต้น แนวศิลปะผสมระหว่างไทยกับตะวันตก เช่น พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก

จิตรกรรมไทยได้รับการผสมผสานให้เกิดเป็นรูปแบบใหม่เพิ่มขึ้น กล่าวคือ มีการนำเทคนิคการเขียนภาพให้มีมิติตามแบบอย่างตะวันตก เช่น จิตรกรรมของขรัวอินโขงภายในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศราชวรวิหาร เป็นต้น ปัจจุบันจิตรกรรมฝาผนังไทยมีการผสมผสานกับคตินิยมจากตะวันตก ทำให้มีลักษณะร่วมสมัยกับนานาชาติมากขึ้น

พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหารราชวรวิหาร